

HET BELANG EENER GEMEENSCHAPPELIJKE ZAMENWER- KING DER SPAARBANKEN ONDERLING, EN IN VERBAND MET BANKEN VAN LEENING.

Geen twee inrigtingen schijnen in oorsprong en werking meer van elkander te verschillen, dan de spaarbanken en de banken van leening. Niettemin worden beide in het regeringsverslag over het armwezen in dezelfde cathegorie begrepen, namelijk onder de instellingen om *de armoede te voorkomen*; en terecht, want ditzelfde *doel* is aan beide inrigtingen gemeen, ofschoon zij het langs onderscheidene wegen trachten te bereiken. Bij zoodanige gemeenschappelijke strekking kan de vraag niet onbelangrijk zijn, of (en zoo ja, op welke meest geschikte wijze) de genoemde inrigtingen tot het aangegeven doeleinde niet met elkander in verband zijn te brengen; in dier voege namelijk, dat men, door de welvaart der spaarzamen en nijveren in den lande te bevorderen, te gelijk den hulpbehoefigen leener in zijne maatschappelijke belangen ten dienste sta, in korte woorden; »dat de *spaarzame* zijn voordeel vinde, om aan den hulpbehoevende te *leenen*»; Is daartoe een middel gevonden, dan zal men tweederlei voordeel verkregen hebben: 1° zal er onder vele andere, een tegengif te meer zijn, om het toenemen der armoede, het pauperisme, te helpen stuiten; en 2° zal een der nadeelen worden opgeheven, die aan de banken van leening zijn verbonden, en wel bepaaldelijk aan de zoodanige, welke door verpachting een voorwerp van particuliere winzucht zijn geworden.

Na dit vooraf te hebben aangemerkt, kom ik tot de zaak, en deel in het kortstmogelijk bestek hierover het een en ander mede: minder een bepaald voorstel, dan wel eenige wenken die, naar ik geloof, in onzen tijd behartiging verdienen.

Onder de nuttigste der instellingen, welke hare oprigting aan de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen verschuldigd zijn, mogen zonder twijfel de spaarbanken worden gerekend. Volgens de jongste berigten aangaande den toestand en de werkzaamheden van gezegde

maatschappij, neemt het getal spaarbanken nog immer toe, en zijn zij voor het meerendeel met vrucht werkzaam. Om intusschen die inrigtingen op een' vasten voet te vestigen, om haar crediet algemeen te verzekeren, en haren werkkring, in het belang der spaarzame en nijvere volksklasse, zoo ver mogelijk uit te breiden, komt het mij voor, dat eene gemeenschappelijke samenwerking, door verbinding der onderscheidene spaarbanken onderling, allerwenschelijkst zoude zijn.

Reeds uit het oogpunt van welbegrepen eigenbelang, schijnt dit mij toe van genoegzame beduidenis te zijn, dat aan het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen in overweging mogt worden gegeven; »of het tot het gezegde einde niet wenschelijk zoude wezen, om door middel van eene generale kas »tot geldbelegging — een hoofdspaarbank — de onderscheidene »spaarbanken der Departementen met elkander in rapport te brengen.” En zulks in dier voege, dat in die hoofdbank zouden worden gestort de in de afzonderlijke spaarbanken belegde gelden, tot een zoodanig bedrag, als door commissarissen over die inrigtingen noodig zou worden geoordeeld. Dat wijders, onder het toezigt van het Hoofdbestuur, eene Commissie zich zoude belasten, om die gelden op de zekerste en voordeeligste wijze uit te zetten, de aangeboden stortingen tot dat einde in ontvangst te nemen, de aflossingen met de renten, na bekomen aanvraag, op vastgestelden tijd in afrekening te nemen en over te maken, en alzoo door middel van een aan de hoofdbank toegevoegd *centraal-bureau*, zich in gedurige aanraking te stellen met de betrokkene Commissiën der departementale spaarbanken.

De oprigting van zulk eene hoofdspaarbank heeft het voordeel, niet alleen van de geldbelegging in kapitale sommen op de eenvoudigste wijze en tot groot gemak der afzonderlijke spaarbanken aan de bekwaamste financiers te kunnen toevertrouwen: maar de spaarbanken, ieder voor zich, zullen hierdoor te eerder verzekerd zijn tegen verloop of déficit, in tijden van staatkundige verwikkelingen. Doch er is meer. Door tegelijk eigen zekerheid en voordeel te behartigen, kan zij andere inrigtingen van openbaar nut weldadig te gemoet treden. En dit is het tweede voornamen oogpunt, waaruit ik het door mij geopperde denkbeeld wenschte te doen beschouwen.

Om aan de, op voormelde wijze in verband gebragte, spaarbanken een kanaal te openen tot eene welverzekerde en meest rentegevende geldbelegging, ben ik verder van meening, dat de

gelden, tot zulk een einde in eene hoofdbank te storten, niet beter zouden kunnen worden geplaatst, dan door ze op renten te verzetten, dáár waar behoefte is, in Banken van Leening. (*)

Er is veel dat hiervoor pleit. De Banken van Leening zijn in hare werking genoegzaam gewaarborgd: zij beleenen op onderpand; voor zeker gedeelte, naar vastgestelden maatstaf, beneden de waarde; de interessen zijn in evenredigheid van de benooidigde kosten voor administratie, en inrigting en panden zijn behoorlijk tegen brandschade verzekerd. Men kan bij eene aantegane overeenkomst zich van het een en ander vergewissen; en wil men de meestmogelijke zekerheid, de gemeenten — de Staat zelfs zoude, zonder risico voor zichzelf, den waarborg welken men van de zijde der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen zou willen bedingen, op zich kunnen nemen. En hiervoor zou in het liefdadig oogmerk der Banken van Leening, en mitsdien ook in het rekenpligtige van haar beheer aan de gemeentebesturen, wel eenige aanbeveling zijn gelegen. Het eenige bezwaar dat men hiertegen welligt zou kunnen inbrengen is, dat door een sterker toeloop in de Banken van Leening, in tijden waarin men van den anderen kant het meest geneigd is zijne gelden uit de Spaarbank terug te nemen, men al ligt in het geval zoude komen, van aan de vraag om restitutie niet te kunnen voldoen. Deze tegenwerping schijnt mij echter niet afdoende toe. Daar gelaten dat het alhier geopperde bezwaar eigenlijk meer betreft eene vereeniging van *enkele* Spaarbanken met Banken van Leening, dan wel een in verband brengen van de beide inrigtingen, op zoodanige wijze als hiervoren werd aangegeven — dat, zeg ik, daargelaten, — meen ik hiertegen buitendien te mogen aanvoeren, dat in een meer gevestigd crediet (dat op de voorgestelde wijze

(*) Het is hier mijn bedoeling niet, om in het algemeen de middelen tot geldbelegging der spaarbanken nategaan. Alleenlijk mag ik den wenk niet voorbijgaan, mij van eene zeer bevoegde zijde gegeven, namelijk, dat voor eene *welverzekerde* geldbelegging, het beleenen op Effecten zich almede bijzonder aanprijst. Dit geeft wel niet die hoogere rente, waarop men van den kant der meergegoede deelhebbers in de spaarbank nu eenmaal rekening heeft gemaakt; doch zoo dit waar is, zoo is het dan toch ook waar dat men het eigenlijke doel der spaarbanken zou voorbijloopen, wanneer men daarin niet meer uitsluitend zag een middel van zuinigheid en overleg voor de min gegoede volksklasse. En alsdan zal het meer op een *goeden waarborg*, dan wel op eene *hooge rente* aankomen. Ik rekende het van belang, op dezen wenk hier de aandacht te vestigen.

zou verkregen worden), een sterk tegenwigt is gelegen tegen de neiging, van in gevaarvolle tijden zijne spaarpenningen op te eischen; maar ook anderdeels, voor zoo veel het beweerde nopens de Banken van Leening betreft, reken ik dit uit ondervinding te kunnen tegenspreken. In de zoo even genoemde tijden moge de toeloop naar de Spaarbanken tot terugvordering der belegde gelden toenemen, in de Banken van Leening is de vraag naar gelden op onderpand geenzins grooter dan in gewone tijden, zoo als uit de hier achter gevoegde Bijlagen genoegzaam zal blijken.

Ik achtte den hier aangewezen weg belangrijk te zijn voor eene instelling van openbaar nut, gelijk de Banken van Leening mogen genoemd worden. Tot zulk eene samenwerking van de Spaar- met de Beleenbanken, schijnt de gelegenheid thans allergunstigst, te meer daar de Regering, blijkens een reeds opgesteld ontwerp van wet, ernstig is bedacht geworden, om onder anderen de verpachte Banken van Leening uit de handen van partikulieren te doen overgaan tot instellingen der Gemeenten, onder het beheer van administratiën van liefdadigheid.

Ik zal niet uitweiden over het nadeel, dat er voor de hulpbehoefte klasse aan de *verpachte* Banken is verbonden. Ik heb dit elders (De Banken van Leening in Nederland, I. bl. 82, vlg.) gedaan, en bij die gelegenheid het hier ontwikkeld denkbeeld een onderwerp genoemd, geheel in den geest der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen, en harer aandacht ten volle waardig. Wat ik, om kort te zijn, nog slechts even wil herinneren, is, dat de voorname oorzaak, waarom *verpachting* dier inrigtingen niet reeds lang is opgeheven geworden, veelal gelegen is in plaatselijk gebrek aan fondsen. Dit is te meer te betreuren, vermits van de 100 Banken van Leening er 69 zijn, die door dat ondoelmatige middel van verpachting aan den gang moeten gehouden worden.

Zoo dat verschijnsel bij ons een overblijfsel mag heeten uit vroegere tijd, toen de geöctroijeerde zoogenoemde leentafels nog in gebruik waren, het is niet te min in het oog vallend, als wij nagaan, dat in andere landen schaars een voorbeeld van dien aard gevonden wordt. In België en Frankrijk althans kent men al sedert eene reeks van jaren die verpachte Banken niet; en zulks omdat de Banken van Leening aldaar hare fondsen aan de hospitalen en andere liefdadige instellingen ontleenen. In ons land is dit slechts met enkele het geval. Zoo dit nu voor de Banken van Leening in die beide genoemde landen, oppervlakkig beschouwd, een voordeel mogt worden genoemd, wij moeten nogtans ook billijk zijn en het

nadeel erkennen, dat hiertegen overstond; namelijk, dat die Banken, tot groot bezwaar van de gebruikers, als een middel van armenverpleging werden gebezigd. Ja, zoo zeer had dit verschijnsel vroeger in België de overhand, dat hetzelfde wat wij thans voor onze Banken wenschelijk achtten, aldaar niet zelden in gebruik was, doch om juist tegenovergestelde reden: ik bedoel, dat Banken van Leening voor den overvloed van kapitaal, haar uit die liefdadige gestichten toevloeiend, zelve een uitweg moesten zoeken, door dien, tegen lage rente, in Spaarbanken te beleggen. Zonderlinge tegenstrijdigheid voorwaar, waaraan dan ook sedert de jongste organisatie der Banken van Leening in België een einde is gemaakt. Hoe schoon daarentegen zou de taak zijn, en voor de Spaarbanken en voor de Banken van Leening, wanneer beide, als zelfstandige inrigtingen, nevens en in verband met elkander, het haar gestelde doel ook langs den gemelden weg trachtten te bereiken!

Een schoone taak noemde ik het, wanneer beide inrigtingen tot het aangegeven einde elkander de behulpzame hand boden. Doch is die taak, van den bloot-materielen kant beschouwd, wel evenzeer uitvoerbaar? Is de kracht aan de eene zijde, wel genoegzaam gegevenredigd aan de behoefte der andere zijde? of, in kortere woorden: »Zijn de inlagen — de voorhanden gelden in de Spaarbanken — wel voldoende, om des noods al de verpachte Banken van Leening van de benoodigde fondsen te voorzien?» Wij moeten, om die vraag op te lossen, de kracht met de behoefte vergelijkende, voor een oogenblik gaan wegen of meten. De statistiek zal ons hier hare diensten moeten bewijzen.

Sedert de Banken van Leening te Utrecht en te Groningen, als aan het Weeshuis verbonden zijnde, niet meer onder de verpachte Banken begrepen zijn, vindt men, als bedrag der op panden geschoten gelden in de gezamenlijke verpachte Banken over 1849 eene som van f 1,128,697,38. — Het bedrag van het eigenlijke kapitaal dier verpachte Banken wordt, als particuliere bezitting zijnde, in de Tabel voor die Banken (N°. 16) niet genoemd; dit cijfer moet dus bij vergelijking worden gevonden; en indien men alsdan tot grondslag neemt de verhouding, waarin de in beleening uitgezette gelden in de *niet* verpachte Banken (Tabel N°. 15) staan tot de aldáár opgegevene hoegrootheid van het kapitaal dier inrigtingen (waarvan een gedeelte welligt nog in Effecten is belegd), dan bevindt men dat de som, vereischt om de gezamenlijke verpachte Banken van het benoodigde kapitaal te voorzien, als vrij zeker te ramen is op ruim f 500,000.

Dit wat de behoefte aan fondsen voor de gezamenlijke verpachte Banken van Leening betreft. Het middel om in die behoefte te voorzien, is, zoo als gezegd, de Spaarbanken. Zien wij ook hier, welke cijfers in de hiertoe betrekkelijke Tabel (N°. 18) van het Armenverslag over 1849 voorkomen; en wel:

1°. Het kapitaal dier Banken, daarin begrepen hetgeen zij^t te goed hadden bedraagt f 3,603,340,99.

2°. De inlagen over 1849 bedragen . . . » 1,019,733,96^s.

3°. Het zuiver bedrag der reserve-fondsen bedraagt » 139,174,15.

Ik heb niets meer noodig, om de uitvoerbaarheid van de samenwerking der beide genoemde inrigtingen in voormelden zin, wat het materieel betreft, te staven, dan de eenvoudige vergelijking der hier voorkomende cijfers, waarbij ik ten overvloede nog de opmerking voeg, dat de grootte van het cijfer van de gezamenlijke inlagen der Spaarbanken, in vergelijking met het benoodigde voor de verpachte Banken van Leening, geen grond laat voor het vermoeden, dat de Spaarbanken, in geval van vereeniging, door te groote navraag hunner gelden, in ongelegenheid zouden geraten.

Met nog eene en andere opmerking kom ik ten besluite. Ik heb mij in het tot dusverre behandelde, als het meest noodzakelijke, tot de verpachte Banken van Leening bepaald. Dit neemt echter niet weg, dat hetzelfde — het doen van voorschotten door Spaarbanken — ook van toepassing kan worden geacht op die Banken van Leening welke niet verpacht zijn, doch zich onder het beheer van administratiën van liefdadigheid bevinden. Het voorbeeld onlangs te Maastricht gegeven, alwaar zoodanige Bank met de Spaarbank in verband is gebragt, kan zulks ten overvloede bevestigen.

Om intusschen de opheffing der verpachte Banken te zekerder te kunnen bereiken, meen ik, dat de Spaarbank zich in het doen van voorschotten vooreerst tot die soort van Beleenbanken zou kunnen bepalen. Ik merk dit te eerder aan, omdat het mij gebleken is, dat niet alle Spaarbanken welke onder de opgaven in het Armenverslag zijn begrepen, inrigtingen zijn, door of van wege de Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen daargesteld of in werking gehouden.

Indien men nu door vergelijking der boven aangeduide cijfers nagaat, hoezeer het bedrag, door de verpachte Banken van Leening benoodigd, nog wordt overtroffen door het middel van voorziening, hetwelk de Spaarbanken daartoe kunnen opleveren, heeft dit zeker wel

geen bezwaar, evenmin als er aan den anderen kant bezwaar is in de overweging, dat eenige der verpachte Banken, hetzij door vereeniging met stedelijke Beleenbanken, of langs welken anderen weg ook, in het geval kunnen komen van minder behoefte te hebben aan voorschotten uit de Spaarbank. Behalve dat beide gevallen elkander opwegen, is er voor de speling van tusschenvallende oorzaken nog genoegzame ruimte. Zoo bijv. is voor al de verpachte Beleenbanken het contract van haar bestaan niet even spoedig of op gelijken tijd geëindigd; gelijk wederom van den anderen kant, de Spaarbanken, bij aangegane verbindtenissen tot belegging van gelden, niet zoodadelijk bij magte zouden kunnen zijn, om te gelijker tijd aan alle aanvragen van die Beleenbanken te voldoen. Dit zijn alle omstandigheden die, wel verre van aan de uitvoering eenig wezenlijk beletsel in den weg te stellen, veeleer, door middel van langzame voorbereiding, aan een des te geregelder en zekerder daargestelling van beider verband en samenwerking bevorderlijk kunnen zijn.

Hoewel de opheffing der verpachte Banken van Leening een doel is, dat bij het bovengestelde voornamelijk in aanmerking komt, zoo wil ik daarom niet geacht worden, het belang dat er in eene samenwerking der beide inrigtingen, ook voor de Spaarbanken, gelegen is, in het minst op den achtergrond te plaatsen. Het tegendeel zal, hoop ik, uit de volgende opmerking blijken. — Het gevaar, waaraan de Spaarbank onderhevig is door zijne gelden in staatspapier te beleggen (hetgeen toch voor een groot gedeelte het geval zal zijn) is te bekend, om er hier over uit te wijden. De jaren van 1850 en 1848 hebben er de voorbeelden van opgeleverd. Van het laatstgenoemde jaar wordt in het aangehaalde Verslag over het Armwezen gezegd, dat de crisis veel minder nadeelig, dan die van 1830, op de ontwikkeling der Spaarbanken gewerkt heeft; ten gevolge waarvan dan ook het vertrouwen en de deelneming aan die inrigtingen in het algemeen was teruggekeerd. Zoolang intusschen de Spaarbanken door de belegging in publieke fondsen, eenigermate aan eene kansrekening onderworpen blijven, en zoo lang tevens de herinnering aan bedreigde of geledene verliezen levendig is — zoo lang ook zullen Spaarbanken, deelende in het lot van haren tijd, niet zijn wat zij wezen moesten — en voor zeker gedeelte althans konden zijn: namelijk, voor dat gedeelte harer gelden, hetwelk de Besturen over die inrigtingen mogten goedvinden in Banken van Leening te beleggen, waarvan ik het wenschelijke, en zoo ik vertrouw, ook het uitvoerbare heb aangegeven.

Alles, wat tot welzijn der nijvere en hulpbehoeftege volksklasse

kan strekken, is voor de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen een onderwerp van teedere bemoeijng, en ik meen hier in reeds een genoegzamen grond te vinden tot aanbeveling eener zaak als deze, zonder dat ik door verdere drangredenen het oordeel van H. H. Bestuurderen zou willen bepalen of vooruitloopen.

Ook in geval dat het door mij voorgestelde niet dien bijval mogt verwerven, welken het belang der zaak naar mijne overtuiging verdient, reken ik toch met de mededeeling hiervan geen onnut werk te hebben verrigt. Vereeniging der onderscheidene spaarbanken door middel van een centraal- of hoofdspaarbank is, ik moet het bekennen, voor een gedeelte hoofdzaak in mijn voorstel; doch ook de betrekking tusschen de spaar- en de beleenbanken, al is het op minder uitgebreide schaal, is een onderwerp, dat thans meer dan ooit verdient ter sprake te komen, en dat allezins waardig is om in ernstige overweging genomen te worden, door de onderscheidene Besturen over de beide inrigtingen, en in het algemeen door een ieder, die belang stelt in het zedelijk en maatschappelijk welzijn der hier bedoelde volksklasse.

Tot nadere toelichting der zaak strekken de hiernevens medege-deelde cijfers.

OPGAVE AANGAANDE DE WERKING DER GEZAMENLIJKE SPAARBANKEN, NAAR HET GETAL HARER DEELNEMERS,
HET BEDRAG DER INLAGEN, ENZ., OVER ELK DER JAREN 1839 — 1849. (*)

Jaren.	Getal Banken.	Getal Deelnemers.	Bedrag der gedane inlagen.	Bedrag der terugbetaling aan de Deelnemers, zoo voor opgevraagde in- lagen als voor interesten.	Beleging van Gelden, hetzij op hypotheek, hetzij door aankoop van Effecten, enz.	Beloop van het Kapitaal der Banken, daarin begrepen hetgeen zij te goed hadden.	Zaiver bedrag der Reserve-fondsen.
1839	45	18,491	f 644,009.64	f 592,717.73	f 237,050.92	f 1,190,156.73	f 86,121.52
1840	46	19,231	» 622,472.44 ⁵	» 609,792.28 ⁵	» 239,072.69 ⁵	» 1,258,341.09 ⁴	» 68,102.32 ⁴
1841	48	20,530	» 644,163.30 ⁵	» 580,273.54	» 332,696.68	» 1,390,752.43	» 96,627.41 ⁴
1842	50	21,840	» 744,909.43	» 618,289.19 ⁵	» 338,420.23	» 1,544,090.05	» 121,753.04
1843	52	20,792	» 822,050.33	» 672,203.99 ⁵	» 417,966.60 ⁵	» 1,722,532.19 ⁵	» 134,721.34
1844	56	22,585	» 913,163.49	» 768,626.47 ⁵	» 522,240.73 ⁵	» 1,979,881.12	» 205,894.01
1845	57	24,200	» 978,405.87 ⁵	» 833,317.57	» 773,705.99 ⁵	» 2,072,964.13 ⁵	» 193,489.77
1846	57	26,324	» 1,086,348.47 ⁵	» 873,267.98	» 529,475.80 ⁵	» 2,229,806.45 ⁵	» 176,809.53
1847	57	22,207	» 1,001,261.46 ⁵	» 1,032,352.56 ⁵	» 441,540.51	» 2,298,640.36	» 146,341.04
1848	76	26,883	» 692,183.95 ⁴	» 1,027,280.28	» 276,277.04	» 2,081,144.38 ⁵	» 94,706.00
1849	79	29,393	» 1,019,733.96 ⁵	» 881,562.60	» 514,894.88 ⁵	» 3,603,340.99 ⁴	» 139,174.15

Wat de bijzonderheden betreft, welke voor enkele Banken op de verhouding tusschen het debet en credit in de laatste jaren, invloed hadden, verwijzen wij naar het verslag zelf. Alleen verdient hier nog te worden vermeld, wat ten aanzien van eene der Banken op bladz. 40 voorkomt. »Te *Deventer*» lezen wij daar, »heeft de stad de teruggaaf der gelden bij de Spaarbank ingelegd, gewaarborgd. Daarentegen is haar bestuur, voor alles wat de belegging dier gelden betreft, onderworpen aan de voorschriften der gemeente-overheid.» Wijders wordt nog aangemerkt, dat »het wezenlijk doel der Spaarbanken is, kleine sommen, die niet op eene andere wijze kunnen worden belegd, door arbeidenden, dienstboden en andere minvermogenen bespaard, tegen ontijdig verbruik te beveiligen en rentegevend voor de deelhebbers te maken.» (Verg. de Noot hiervoor bl. 355) Te *Vorden* heeft men dan ook alle inlagen die meer dan f 250 bedroegen teruggegeven.

(*) Blijkens het Regerings-verslag over het Arnwezen, 1849, Tabel N°. 48.

OPGAVE VAN HET GETAL EN HET KAPITAAL DER BELEENDE EN GELOSTE PANDEN IN DE GEZAMENLIJKE BANKEN VAN LEENING, over elk der jaren, 1839 — 1848; *blijkens het Regeringsverslag over het Armwezen, 1849, Tabel N°. 15 (Banken van Leening gehouden door Administratiën van Liefdadigheid) en Tabel N°. 16 (Banken van Leening welke zijn verpacht.)*

JAREN.	GETAL DER BANKEN.	BELEENINGEN.		AFLOSSINGEN.	
		Getal Panden.	Gelden op de panden geschoten.	Getal Panden.	Terug ontv. gelden voor geloste panden
1839....	in Eigen beheer 23	1,516,663	f 4,247,210.90	1,320,605	f 4,056,781.37 ^s
	Verpachte B. 65	708,231	1,823,238.46	630,880	1,673,048.96
	Totaal Banken 88	2,024,894	f 6,070,449.36	1,851,485	f 5,709,830.33 ^s
1840....	E. B. 24	1,503,949	4,216,391.11	1,330,232	4,062,486.11
	V. B. 67	733,469	1,889,844.57 ^s	648,074	1,732,640.13 ^s
	Tot. Banken 91	2,037,418	f 6,076,235.68 ^s	1,878,306	f 5,795,096.24 ^s
1841....	E. B. 24	1,503,627	4,291,011.10	1,217,789	4,082,631.88
	V. B. 68	747,428	1,877,052.23	631,915	1,711,806.15
	Tot. Banken. 92	2,051,055	f 6,168,043.33	1,869,702	f 5,794,438.03
1842....	E. B. 25	1,483,993	4,623,745.90	1,146,046	4,544,138.66
	V. B. 66	764,478	1,876,836.16 ^s	677,858	1,704,781.89
	Tot. Banken 91	2,248,471	f 6,500,581.36 ^s	1,823,904	f 6,048,920.55
1843....	E. B. 26	1,402,177	4,348,336.45	1,335,282	4,285,474.28
	V. B. 68	740,140	1,820,744.84	665,680	1,719,364.23 ^s
	Tot. Banken 94	2,142,517	f 6,169,081.29	2,000,962	f 6,002,838.48 ^s
1844....	E. B. 27	1,458,322	4,507,666.15	1,334,976	4,505,269.08 ^s
	V. B. 68	728,221	1,812,918.79 ^s	644,510	1,697,746.97 ^s
	Tot. Banken 95	2,166,543	f 6,320,584.92 ^s	1,979,486	f 6,003,016.06
1845....	E. B. 28	1,602,671	4,850,639.72	1,435,868	4,487,908.27 ^s
	V. B. 65	733,082	1,873,533.30	687,559	1,683,225.41 ^s
	Tot. Banken 93	2,335,753	f 6,724,173.02	2,093,427	f 6,171,131.69
1846....	E. B. 28	1,724,625	5,076,780.98	1,384,708	4,770,629.17 ^s
	V. B. 67	832,731	2,033,624.39	721,160	1,826,758.56 ^s
	Tot. Banken 95	2,557,356	f 7,112,405.37	2,305,868	f 6,597,387.74
1847....	E. B. 29	1,744,626	5,140,696.73 ^s	1,644,987	4,892,807.11
	V. B. 67	818,507	1,947,671.90	755,169	1,818,246.14
	Tot. Banken 96	2,562,933	f 7,088,368.63 ^s	2,380,156	f 6,711,053.25
1848....	E. B. 29	1,592,303	4,850,780.24	1,331,464	4,835,968.74 ^s
	V. B. 71	738,491	1,865,462.42	690,689	1,756,467.90 ^s
	Tot. Banken 100	2,330,796	f 6,716,242.66	2,242,153	f 6,592,436.66
1849....	E. B. 51	1,708,954	5,179,184.27	1,660,446	5,140,569.50
	V. B. 69	544,574	1,128,697.58	486,826	1,026,007.72 ^s
	Tot. Banken 100	2,253,528	f 6,307,881.65	2,147,272	f 6,166,577.22 ^s

Er zijn bij deze opgave een tweetal aanmerkingen te voegen. De eerste, aan het Verslag zelf ontleend, is, dat het aanmerkelijk toegenomen verschil in de cijfers tusschen de verpachte en niet verpachte Banken, met vroegere jaren vergeleken, tot oorzaak heeft, dat de Banken van *Utrecht* en *Groningen*, beide aan Godshuizen verbonden, eerst in het jaar 1849 van het getal der verpachte Banken afgevoerd en 'opgenomen zijn onder die, welke door Administratiën van liefdadigheid worden gehouden. Dit is dan ook de reden, waarom wij voor ons doel noodig hebben geacht, de uitkomsten voor de beide soorten bij elkander te voegen. — De tweede aanmerking is, dat wij de opgave zoo volledig 'mogelijk hebben trachten te nemen. Nochtans komen daarin niet voor, de in de Banken van Leening *verkochte* panden. De reden hiervan is dat de opgaven voor de B. v. L. in de Statistieke lijst eenigzins onvolledig of liever niet genoeg in de onderdeelen gesplitst zijn. Zoo vindt men in die Tabellen wel het getal, doch niet het kapitaal der verkochte panden, als zijnde 'dit onder de opbrengst des verkoops begrepen. Dit laatste is tegelijk oorzaak, dat het overschot of de meerdergelding der verkochte panden niet afzonderlijk wordt vermeld. Deze, nevens andere gapingen, verhindert een juist overzicht en onderlinge vergelijking der uitkomsten van de Banken van Leening, zoo met elkander, als wat de onderscheiden tijdvakken betreft. Indien ook deze bijzonderheden aangegeven werden, zou de belangrijkheid der tabellen er zeer bij winnen. Doch dit in het voorbijgaan; tot ons doel voor het oogenblik, is de bijvoeging der verkochte panden van minder belang te achten.

Wat nu dit doel betreft, wij meenen dit door de vorenstaande opgaven 'te hebben bereikt. Immers, zoo de invloed der gebeurtenissen van 1848 op de werking der Spaarbanken niet te ontkennen is, — ten aanzien der Banken van Leening, (het meerdere gebruik namelijk, dat men zou kunnen achten in dat jaar van die inrigtingen te zijn gemaakt), wordt zulks in het geheel niet bevestigd; veeleer zou er door vergelijking met de voorgaande jaren, het tegendeel uit kunnen worden afgeleid.

Met de bovenstaande opgaven meen ik mijn voorstel te mogen besluiten. Ten aanzien van het jaar 1830, ontbreekt het mij aan de noodige bescheiden, om, voor zoo veel de gezamenlijke B. v. L. betreft, in een gelijk onderzoek te treden. De Statistiek voor *die* inrigtingen, was toen, om zoo te spreken, nog in hare geboorte; en de opgave van de kant der Besturen over die inrigtingen nog ongeregeld en onvolledig. Zoo intusschen het getuigenis van eigen ervaring aangaande

eene der voornaamste Banken (van 's Gravenhage) iets beteekent, dan mag hier niet verzwegen worden, dat het onderzoek omtrent die Bank over het jaar 1830 mij tot eene gelijke uitkomst heeft geleid als dat van de gezamenlijke Banken over het jaar 1848. Zonder in vele bijzonderheden te treden, moge het volgende hiervan tot bewijs verstrekken: Van 1°. October 1830, kort na het begin der omwenteling van dat jaar, tot ult^o. September 1831 is in kapitaal *minder* beleend dan in de 12 voorafgaande maanden: f 36000, en *minder* ook dan in de 12 daaropvolgende maanden: f 24000. Behalve dat de hierbijgebragte cijfers (let wel!) een *minder* in plaats van meerder toeloop tot die Bank aangeven, heeft dit buitendien, op een beleend kapitaal van een half millioen gulden in een jaar, weinig te beduiden, en kan als eene der gewone variatiën in de werking der Bank aangemerkt worden. De slotsom van het onderzoek omtrent deze Bank was dan ook geheel in overeenstemming met die der vorenstaande opgave; de verschillen over de genoemde jaren met elkander en met vele andere jaren vergeleken, hebben niets bijzonders; waarom het dan ook gewaagd zoude zijn, om aantenemen dat politieke gebeurtenissen, zoo als in 1830 en 1848, eenigen belangrijken invloed hebben op den meerderen of minderen toeloop in de Banken van Leening. Zoodat de zwarigheid, welke men voor eene samenwerking der beide soorten van Banken, (de Spaaren de Beleenbanken) in jaren van onrust zou meenen te zien, veel van haar gewigt moet verliezen.

's Gravenhage

November 1852.

C. J. VAN HEEL, Dz.

Het vraagstuk om op de meest doeltreffende wijze tot eene vereeniging van Spaarbanken en Beleenbanken te geraken, is zonder twijfel aller aandacht waardig.

Volgens de verslagen der regering, bedraagt de interest welke door de beleenens voor de voorgesloten gelden wordt betaald, van 6 pCt. tot 25 pCt.; — dit zijn voorzeker bezwarende voorwaarden, en vooral indien men in aanmerking neemt *a.* dat het in den regel de behoeftige volksklasse is welke dezen hoogen interest moet voldoen, en *b.* dat zulks geschiedt met volkomen zekerheid voor den geldschiet, daar deze door een pand voor zijn kapitaal is verzekerd. Eene verlaging van dien interest is dus allerwenschelijkst. Welligt zou hiertegen deze tegenwerping kunnen gemaakt worden, dat zij welke van de Beleenbanken gebruik maken, zulks veelal niet tot winstgevende doeleinden doen, — en dat een groot gedeelte van de uitgeschoten gelden verstrekt wordt, of aan verkwisters, die elk middel om gereed geld te bekomen bij de hand nemen, of wel aan uiterst hulpbehoevenden, die er slechts een redmiddel voor het oogenblik in zien, — en dat het alzoo minder raadzaam kan heeten om dit verleidelijk middel nog gemakkelijker te maken. — Wij zouden aan die tegenwerping niet veel gewigt hechten, en in ons oog zou die aanmerking juist een argument te meer zijn voor het wenschelijke dezer interest-verlaging. — Immers, waarom maakt de wezenlijk arbeidzame thans van de Banken van Leening zoo weinig gebruik? juist omdat die bezwarende interest-voorwaarde dit middel ongeschikt maakt om hem tot productie aan te moedigen. — Hij die, op pand of anderszins, geld opneemt, ten einde met dat kapitaal en zijnen arbeid te zamen, eene winstgevende zaak te ondernemen, moet het vooruitzicht hebben om eenigzins aanmerkelijk meer dan de rente van het kapitaal te kunnen winnen: anders heeft hij geene of geene beduidende verdiensten voor zijnen arbeid, — (en dit is het beginsel waarop de hulpbanken zijn gebouwd, die kleine sommen tegen zeer lagen interest en gemakkelijke teruggave uitleenen) — doch kan men verwachten dat het kapitaal door de gewone beleenbanken aangeboden, een werktuig tot wezenlijke productie zal worden, indien de arbeidsman die er gebruik van zou willen maken, reeds dadelijk beginnen moet met 10 of 20 pCt. als huurprijs voor dat werktuig te betalen, terwijl hij bovendien nog het genot van zijn huisraad of anderszins moet missen? — Voorzeker neen,

doch hoe meer men dien interest verlaagt, des te grooter wordt alsdan de kans dat het kapitaal tot die gewenschte einden zal kunnen aangewend worden. — En ook voor hem die uit verkwisting, of enkel door den nood van het oogenblik, zijne bezittingen heeft beleend, zou er, bij verlaging van interest, eene aansporing en mogelijkheid te meer zijn om die later te herwinnen, terwijl het nu vaak niet meer is, dan een gemakkelijke gelegenheid om op zeer onvoordeelige wijze te verkoopen. — Hoe minder bezwaren om het afgestane weer in te winnen, des te meer aansporing tot arbeiden zal er zijn. Van verschillende kanten beveelt zich dus het onderwerp aan, uit een welbegrepen belang der arbeidende klassen; — en zoo dit door vereeniging met de Spaarbanken kan verkregen worden, zou men het dubbel voordeel hebben, dat de aansporing tot arbeid aan den anderen kant ook zou toenemen, omdat de hoogere interest, alzoo door deze banken verkregen, een grooten belooning aan de besparing zou toekennen.

Een voorbeeld van dergelijke voordeelige werking vindt men te Metz, alwaar de interest der Banken van Leening, vóór zoodanige vereeniging met de Spaarbank, 12 pCt. was, en na de vereeniging tot 6 pCt. daalde. — Dit en meer andere voorbeelden vindt men hieromtrent aangevoerd door Mr. M. BAUMHAUER, (Gids. 1851. II. p. 728. volg.) — In Frankrijk, in België, vooral in Duitschland, heeft dergelijke vereeniging in verschillende vormen, doch naar het schijnt, overal met voldoende gevolgen plaats gevonden, — terwijl zij thans reeds op eenige plaatsen van ons vaderland ook in werking is.

Bij dit onderwerp bevelen wij het gemelde stukje in de Gids aan onze lezers aan; — het is hier een maatregel die aan velen welligt kan toeschijnen, niet veel andere voordeelen op te leveren dan vereenvoudiging van administratie (voorzeker reeds een gewigtig punt), maar die echter ook voor den zedelijken toestand der minvermogenen van overwegend belang is te achten. — Het was ons daarom dan ook regt aangenaam, de bovenmedegedeelde bijdrage te mogen ontvangen van iemand wiens erkende ervaring in deze eenigszins teedere zaken een hoogere waarde aan zijne meening schenkt, — en voegen er de opmerking bij, dat dezelfde redenen welke voor eene vereeniging van Beleen- en Spaarbanken pleiten, ons evenzeer toepasselijk schijnen op eene vereeniging met een andere soort van banken, de zoodaanaamde hulpbanken, welke in Engeland, in Duitschland en Noord-Amerika zeer algemeen, in de laatste jaren ook in ons vaderland zijn ingevoerd. — De werking dezer banken bestaat, zoo als men

weet, hierin, dat gelden worden voorgeschooten, terwijl de teruggave van den lagen interest en het geleende kapitaal zelf, door verdeeling in vele kleine termijnen gemakkelijk wordt gemaakt. De bank eischt daartoe borgstelling van een of twee bekende personen, en is op deze wijze voor de terugbetalingen verzekerd, terwijl het verder natuurlijk is dat deze borgstelling ten hunnen behoefte niet dan door eerlijke en vlijtige arbeiders zal te verkrijgen zijn. — Bij een doelmatig beheer kan de strekking van deze instellingen alzoo niet anders dan zeer weldadig zijn, en bij hare hoogst eenvoudige werking zijn zij overal zonder moeite op te rigten, en zouden dus, naar ons bescheiden oordeel, reeds dadelijk aan Spaarbanken kunnen verbonden worden, daar men, bij doelmatig beheer, hier evenzeer het groote vereischte vindt, dat bij eene belegging der bespaarde gelden bijna het eenige vereischte is, namelijk: zekerheid; deze vindt men in borgstelling door goeode ingezetenen evenzeer als in aankoop van publieke fondsen, en zelfs door het eerste, met minder nadeelige kansen, wat een plotselinge waardevermindering van het kapitaal betreft.

Wanneer men het ruime veld der verschillende Crediet-instellingen nagaat, dan ziet men dat er drieërlei soort dier ondernemingen zijn, die meer bepaaldelijk tot nut der minvermogenden - kunnen strekken.

De Banken van Leening, welke voorschotten verleenen, op onderpand van een of ander stuk *roerend goed*.

De Hulpbanken, waardoor aan minvermogenden kleine voorschotten worden gedaan, onder *persoonlijke borgtocht* van erkende goeode ingezetenen,

De Instellingen van Grond-crediet, welke op verschillende wijze den landbouwer kunnen bijstaan door voorschotten op *onroerend goed*; — door deze voorschotten worden die verbeteringen der gronden die veel kapitaal vereischen, gemakkelijk gemaakt; terwijl de teruggave in kleine termijnen zelfs aan den geringen landbouwer een vooruitzicht opent, om zelf grond-eigenaar te worden, tegen minder bezwarende voorwaarden dan anders het geval is. — (Spoedig hopen wij op dit onderwerp terug te komen, en deze laatstgenoemde instellingen meer van naderbij te beschouwen.)

De drie crediet-stelsels alhier genoemd, kunnen, ieder in hunnen kring, van krachtigen invloed zijn. — Men kan niet zeggen dat zij voor de productie van een volk volstrekt onmisbaar zijn, maar wel dit, dat zij, bij verstandige daarstelling, voor de welvaart van een

volk krachtige werktuigen uitmaken. — En als wij dan nagaan hoe het met die drie werktuigen in ons vaderland gesteld is, dan bevinden wij:

De Banken van Leening laten op vele plaatsen veel te wenschen over, wat doelmatigheid van beheer en naauwgezette contrôle betreft — en, bedriegelijk redmiddel voor het oogenblik, is hare uitwerking dikwijls meer om den verkwister aan te moedigen dan den wezenlijk nijvere te ondersteunen. Haar doel is: »voorkoming der armoede,” doch ter wezenlijke bereiking van dat doel ontbreekt nog veel.

De Hulpbanken zijn eerst sedert weinig jaren in wezen, doch hare goede uitwerking kan er veel van doen hopen.

Banken van Grond-crediet behooren nog tot de vrome wenschen.

Van de drie groote werktuigen moet men dus zeggen: het eene werkt geenszins doelmatig — het tweede is pas geboren — het derde moet nog geboren worden.

Veel is er dus voor de hand dat door menschlievende pogingen nog kan verrigt worden; en indien men dan nagaat hoe weinig er dikwijls tot daarstelling van eenige dezer zaken gevorderd wordt, en hoe groot het nut is dat hare daarstelling geeft, — dan ziet men dadelijk hoe ongerijmd de vrees is van hen, die meenen dat er niets voor bijzondere weldadigheid zou overblijven, zoodra de staat een grooter aandeel in de armverzorging had, of naauwere regels stelde voor de uitreiking van ondersteuning.

De Christelijke weldadigheid kan beter weldaad doen dan geld of voedsel uit te reiken; en hij die bij voorkeur dit wil behouden, doet vermoeden dat *het gemakkelijke* dezer soort van liefdedaden bij hem op den voorgrond staat — en dan kan men vragen: »zijn liefde en gemak wel vereenigbaar?”

Mogten dan deze regels, gevoegd bij het bovenstaande stuk, iets medebrengen om de pogingen van zoovele onzer medeburgers te rigten naar eenen weg waarin zeker nog veel nuttigs te verrigten valt.

Zoo eene vereeniging van Spaarbanken en Beleenbanken reeds veel voordeelen aanbiedt, is het tevens ook waard te onderzoeken, in hoever het kapitaal der eerste, in vele gevallen ook met de andere genoemde crediet-instellingen te vereenigen zoude zijn, tot grooter nut voor beide.

RED.